

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
Природничо-географічний факультет
Кафедра хімії та методики навчання хімії**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ КУРСІВ ЗА ВИБОРОМ З
ХІМІЇ ДЛЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

Студентки II курсу групи МХБ
Освітньої програми «Середня освіта. Хімія,
біологія та здоров'я людини»
Спеціальності 014.06 Середня освіта (Хімія)
Галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
Ступеня вищої освіти магістр
Сурженко Ярослави Сергіївни

Науковий керівник:
Блажко О.А., декан природничо-
географічного факультету, професор ВДПУ,
доктор педагогічних наук

Розширена шкала _____
Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Голова комісії _____
Члени комісії _____
_____
_____

АННОТАЦІЯ

Сурженко Я.С. Методичні засади розробки курсів за вибором з хімії для учнів закладів загальної середньої освіти.

У кваліфікаційній роботі здійснено аналіз психолого-педагогічної і науково-методичної літератури з проблеми дослідження. У роботі теоретично обґрунтовано зміст і структуру прикладного курсу за вибором «Хімія і харчування», розроблено навчальну програму, методичні рекомендації для вчителів та навчальні матеріали для учнів, зокрема інструкції до практичних занять. Розкрито результати дослідження практичного стану впровадження курсів за вибором з хімії у старшій профільній школі.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (54 найменування). Загальний обсяг дипломної роботи – 76 сторінок, з них 2 таблиці і 6 рисунків.

Ключові слова: хімія, курси за вибором, профільне навчання, заклади загальної середньої освіти.

SUMMARY

Surzhenko J.S. Methodological principles for the development of elective courses in chemistry for students of general secondary education institutions.

In the qualification work, an analysis of psychological-pedagogical and scientific-methodical literature on the research problem was carried out. The work theoretically substantiates the content and structure of the applied course «Chemistry and nutrition», developed a curriculum, methodological recommendations for teachers and educational materials for students, in particular, instructions for practical classes. The results of the study of the practical state of implementation of elective courses in chemistry in senior professional schools are revealed.

The qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of used sources (54 names). The total volume of the thesis is 76 pages, including 2 tables and 6 figures.

Keywords: chemistry, elective courses, specialized training, institutions of general secondary education.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. Курси за вибором як засіб реалізації завдань профільного навчання	8
1.1 Профілізація навчання в старшій школі як педагогічна проблема.....	8
1.2 Курси за вибором як обов'язковий компонент профільного навчання.....	24
1.3 Характеристика курсів за вибором з хімії для профільної школи.....	30
РОЗДІЛ II. Методичні засади створення та реалізації курсу за вибором «Хімія і харчування»	43
2.1 Теоретичне обґрунтування змісту курсу за вибором «Хімія і харчування».....	43
2.2 Методичні засади викладання профільного курсу «Хімія і харчування».....	49
РОЗДІЛ III. Педагогічний експеримент та його результати	64
3.1 Результати педагогічного експерименту.....	64
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібік Н. М., Бурда М. І. Профільна школа: проблеми науково-методичного супроводження. *Біологія і хімія в школі*. 2004. № 6. С. 2-4.
2. Біляк Б., Дуда О. Профільне навчання в загальноосвітніх навчальних закладах. *Директор школи, ліцею, гімназії*. 2003. № 4. С.7-11.
3. Бондар С. Методи навчання: традиції та інновації. *Біологія і хімія в школі*. 2000. № 5. С. 13.
4. Бугайов О. І., Дейкун Д. І. Диференціація навчання учнів у загальноосвітній школі. Київ: Освіта, 1992. 152 с.
5. Васько О.О. Функції курсів за вибором. *Профільне навчання: теорія і практика*: Зб. наук. праць за матеріалами методолог. семінару АПН України. Київ: Педпреса, 2006. С. 125-129.
6. Величко Л. П. Теорія і практика навчання органічної хімії у загальноосвітніх навчальних закладах : [монографія]. Київ: Генеза, 2006. 330 с.
7. Величко Л. П. Про курси за вибором з органічної хімії для профільної школи. *Біологія і хімія в рідній школі*. 2019. № 4 (133). С. 10–12.
8. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
9. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям. Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
10. Даниленко Л., Шукевич Ю. Наукові засади інноваційної діяльності профільного навчального закладу. *Директор школи*. 2004. № 48, грудень. С. 7-10.
11. Десятниченко Н. Система підготовки вчителя для роботи в профільних класах. *Директор школи*. 2004. Лютий (№5). С.24-27.
12. Доротюк В., Іванушкін К., Овчаров А. Системні підходи до розв'язання проблем профільного навчання. Вересень. 2004. Спецвипуск.
13. Ефективність реалізації педагогічних технологій в умовах профільного навчання : результати експертного опитування вчителів / Відділ дидактики Ін-ту педагогіки НАПН України. Київ: [б.в.], 2019. 48 с.

14. Енциклопедія освіти / АПН України ; [голов. ред. В. Г. Кремень ; чл. редкол.: І. Д. Бех, Н. М. Бібік, В. Ю. Биков, В. І. Бондар, М. Б. Євтух, І. А. Зязюн [та ін.]]. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1036 с.
15. Жерносек І. Профільна школа вимагає нового вчителя. *Завуч*. 2003. № 28, жовтень. С. 17.
16. Законодавство України про освіту. Збірник законів станом на 10 березня 2002 року. Київ: Парламентське видавництво, 2002. 159 с.
17. Зламанюк Л.М. Профільна освіта: шляхи реалізації. *Нива знань*. 2005. № 1. С. 14-17
18. Зязюн І. А. Гуманістична стратегія теорії і практики навчального процесу. *Рідна школа*. 2000. № 8. С. 8-13.
19. Зязюн І. А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2000. № 1. С. 12-15.
20. Кизенко В. І. Спеціальні курси в структурі профільного навчання / В. І. Кизенко : [збірник наукових праць за матеріалами методолог. семінару АПН України] Профільне навчання: Теорія і практика. Київ: Пед. преса, 2006. С. 129-131.
21. Кизенко В. І. Варіативний компонент змісту освіти в основній і старшій школі: теорія і практика : монографія. Київ: Вид. дім «Слово», 2018. 405 с.
22. Кизенко В.І., Орищак Л.Л., Чернега В.Г. Курси за вибором у структурі профільного навчання. *Профільне навчання: теорія і практика*/ За ред. канд. пед. наук Липової Л.А. Київ: ВВП „Компас”, 2007. С. 5-12.
23. Концепція профільного навчання в старшій школі. *Освіта України*. 2003. № 88. 25 листопада.
24. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи [під заг. ред. О. В. Овчарук.]. *Бібліотека з освітньої політики*. Київ: «К.І.С.», 2004. 112 с.
25. Корсакова О., Василенко Л., Федосєєва І. Проблеми розробки і реалізації змісту профільних предметів. *Профільне навчання: теорія і практика*. / За ред. канд. пед. наук Липової Л.А. Київ: ВВП «Компас», 2007. С. 26.

26. Корсакова О.К., Трубачева С.Е. Зміст сучасної шкільної освіти: Дидактичний аспект. Київ: ФАДА, ЛТД, 2003. 56 с.
27. Лернер П. Профільна освіта старшокласників: якою їй бути? *Завуч*. 2003. № 14, травень. С. 6-7.
28. Липова Л., Малишев В., Паламарчук Т. Профільне навчання: Проблеми освіти і управління. Ки: 2007, Т.10. №1. С.49-55
29. Липова Л., Малишев В., Замаскіна П. Програма спецкурсів профільного навчання: дидактичні засади створення та експертиза. *Практика управління закладом освіти*. 2008. № 1(18). С. 14-23.
30. Липова Л., Малишев В., Замаскіна П. Сперкурси як важлива складова змісту профільного навчання. *Рідна школа*. 2007. № 1. С. 13 -15.
31. Липова Л. А., Мартиненко С. М. Відбір змісту освіти на етапі допрофільної підготовки учнів. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=KU835n4AAAAJ&citation_for_view=KU835n4AAAAJ:NhqRSupF_18C
32. Липова Л., Малишев В., Рибіцька О. Спеціальні (елективні) курси як змістовий блок профільного навчання. *Рідна школа*. 2006. № 3. С. 18-20.
33. Лікарчук І. Проблема профілізації навчання в старшій школі та шляхи її розв'язання. *Директор школи*. 2003. № 20, травень. С. 9-10.
34. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання : [навч. пос. для студ. пед. навч. закладів]. Харків, 1997. 338 с.
35. Мальований Ю. І. Педагогічні проблеми гуманізації змісту шкільної освіти. *Шлях освіти*. 1998. № 4. С. 5-8.
36. Навчальні програми курсів за вибором та факультативів з хімії: Варіативна складова Типових навчальних планів. 5–12 класи / Упор.: О. А. Дубовик, С. С. Фіцайло. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 272 с.
37. Навчальні програми курсів за вибором та факультативів з хімії / Упоряд. Г. Дубковецька, Ю. Каліночкіна. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 99 с.
38. Навчання хімії учнів основної школи: методичний посібник / Величко Л.П., Вороненко Т.І., Нетрибійчук О.С. Київ: «КОНВІ ПРІНТ», 2019. 192 с.

39. Овчарук О. Профільне навчання в старшій школі. *Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики*. Київ: К.І.С., 2003. С.57-81.
40. Психологічна діагностика мотивації особистості до навчання в умовах інформаційного суспільства : монографія / Н. В. Пророк, Л. О. Кондратенко, Л. М. Манилова та ін. ; за ред. Н. В. Пророк. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2020. 131 с.
41. Профільне навчання з хімії / Упоряд. Г. Мальченко. Київ: Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галіцина, 2005. 128 с.
42. Профільне навчання: теорія і практика / [за ред. канд. пед. наук Л. А. Липової] Київ: ВВП «Компас», 2007. 192 с.
43. Психолого-педагогічний супровід профілізації освіти: теорія і практика. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Полтава, 10-11 грудня 2008 р.) / За ред. В.Ф.Моргуна. Полтава: Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М.В. Остроградського, 2008. 68 с.
44. Сисоєва С.О., Кристопчук Т.Є. *Методологія науково-педагогічних досліджень: Підручник*. Рівне: Волинські обереги, 2013. 360 с.
45. Сучасні шкільні технології [ч. I] / [упоряд. І. Рожнятовська, В. Зоц.]. К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. 112 с.
46. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Київ: «Академія», 2002. 528 с.
47. Фруктова Я. С. Диференціація навчання в профільних класах біологічного спрямування (на матеріалі курсу “Загальна біологія”): дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Фруктова Яна Станіславівна. Київ, 2003. 214 с.
48. Химинець В.В. *Інноваційна освітня діяльність*. Ужгород, 2007. 364 с.
49. Хитрич М. В., Марцинко О. Е. *Організаційні форми навчання хімії в закладах загальної середньої освіти: методичний посібник*. Одеса: Удача, 2019. 67 с.
50. Чайченко Н.Н. *Формування у школярів теоретичних знань з основ хімії* : дис. д-ра пед. Наук : 13.00.02 / Чайченко Надія Натанівна. Київ, 1998. 400 с.

51. Шахов В. І. Педагогічні засади профільного навчання. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2004. № 11. С. 190-194.
52. Шелінський Г. І. Удосконалювати зміст шкільного курсу хімії. *Біологія і хімія в школі*. 1997. № 4. С. 5-7.
53. Шиян Н.І. Пропедевтичне профільне навчання у загальноосвітній школі сільської місцевості. Полтава : АСМІ, 2003. 356 с.
54. Ярошенко О. Г. Проблеми групової навчальної діяльності школярів: дидактико-методичний аспект. Київ: Станіца, 1999. 245 с.